



Inhoudsopgave

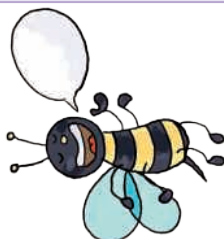
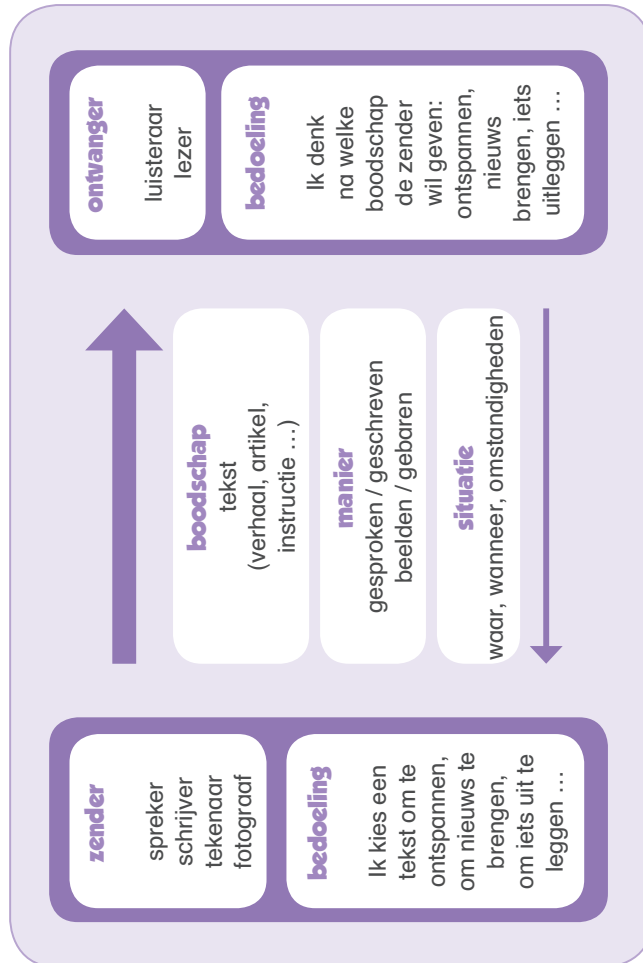
Nadenken over taal	3
Nadenken over klanken	9
Nadenken over woorden	11
Nadenken over zinnen	19
Nadenken over teksten	29
Nadenken over betekenissen	34
Trefwoorden	37





Nadenken over taal

Ik denk na over taalgebruik.





1 Woorden of zinnen gebruiken

	gesproken boodschap	geschreven boodschap
<p>Ik deel iets mee, vraag iets, geef een opdracht, vertel een verhaal.</p> <p>Ik <i>zend</i> een boodschap.</p> <p>Ik ben een zender.</p>	<p>Ik <i>zeg</i> iets: een woord, een zin, een tekst.</p> 	<p>Ik <i>schrijf</i> iets: een woord, een zin, een tekst.</p> 
<p>Ik luister naar of lees een zin, een vraag, een opdracht, een verhaal.</p> <p>Ik <i>krijg</i> een boodschap.</p> <p>Ik ben een ontvanger.</p>	<p>Ik <i>luister</i>.</p> 	<p>Ik <i>lees</i>.</p> 
<p>Welk middel gebruikt de zender?</p>		



2 Tekeningen of gebaren gebruiken

Een **pictogram** is een symbool of een tekening ter vervanging van tekst.



Met **gebaren** kan ik ook een boodschap overbrengen.



In het **brailleschrift** bestaat het alfabet uit roosters van bolletjes die blinden met de vingertoppen kunnen voelen.

A	B	C	D	E ...	V	W	X	Y	Z
••	••	••	••	••	••	••	••	••	••
••	••	••	••	••	••	••	••	••	••
••	••	••	••	••	••	••	••	••	••

Dove of slechthorende mensen gebruiken **gebarentaal**. Ze hebben voor de letters en voor de meest gebruikte woorden een afgesproken gebaar.



A



B



C

Ik hou van jou!





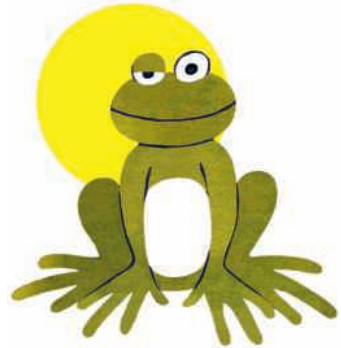
3 Standaardtaal en dialect

De **standaardtaal** die in Vlaanderen, Nederland en Suriname wordt gesproken is het **Standaardnederlands**. Sommige kinderen spreken dit thuis. Andere kinderen spreken een **streektaal** of een **dialect**. Sommige kinderen spreken een **andere taal** (zie vreemde taal, p. 8).

Dialecten verschillen van streek tot streek. Mensen gebruiken niet alleen andere klanken, maar ook andere woorden om hetzelfde te benoemen.



keun
kenien



puit
puut
vors
waerkwakkert

4 Taalvarianten

Hoewel Vlaanderen, Nederland en Suriname hetzelfde Standaardnederlands spreken, zijn er toch verschillen. Dat zijn **taalvarianten**.

Vlamingen, Nederlanders en Surinamers gebruiken soms andere woorden om hetzelfde te zeggen.



Vlamingen

kuisen
lawaaï
lavabo
friet

Nederlanders

poetsen
herrie
wastafel
patat





Surinaams

okseltrui
badzeep
schuier

Nederlands

truitje zonder mouwen
toiletzeep
tandenborstel

Het Afrikaans is een taal die nauw verwant is aan het Nederlands.
Heel wat woorden klinken zoals in het Nederlands.
Soms maken ze in het Afrikaans nieuwe woorden.



Afrikaans

strand
skool
wa
wipmat
rekenaar
houtlepel

Nederlands

strand
school
wagen
trampoline
computer
pollepel

In het Nederlands zijn er ook woorden ontleend aan andere talen.
Dat zijn **leenwoorden**.

Frans

bureau, cement, congres ...

Engels

computer, airconditioning, mountainbike ...

Latijn

cel, centrum ...



5 Vreemde taal

De taal waarin je hebt leren spreken, is je **moedertaal**.

Een **vreemde taal** is een taal die **niet de moedertaal** van iemand is.

Sommige kinderen spreken thuis een **andere taal** dan het Nederlands.

Voorbeelden van vreemde talen voor iemand die Nederlands spreekt, zijn Engels, Marokkaans, Frans, Pools, Duits ... Wat voor sommige kinderen een vreemde taal is, is de moedertaal van iemand anders.





Nadenken over klanken



1 Het alfabet

Er zijn 26 letters. Ze hebben een **vaste volgorde**.

Met die letters schrijf ik alle woorden in het Nederlands.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Ik gebruik het alfabet om woorden te ordenen.

Ik kijk naar de eerste letter, tweede letter of derde letter.

<u>a</u> ppel	ma <u>n</u>	po <u>l</u> s
<u>b</u> anaan	me <u>l</u>	po <u>m</u> p
<u>c</u> itroen	m <u>i</u> er	po <u>n</u> y
<u>d</u> ruif	mo <u>r</u> gen	po <u>p</u>
<u>e</u> rwat	mu <u>r</u>	po <u>s</u> t
...

2 Spelen met de letters van een woord

- Een **keerwoord**

Ik lees een woord van voren naar achteren en omgekeerd.

Ik lees tweemaal hetzelfde woord.

pap, kok, kaak, negen, netten, meetsysteem ...

- Een **spiegelwoord**

Ik lees een woord van voren naar achteren en omgekeerd.

Ik lees twee verschillende, maar bestaande woorden.

tak	kat
eens	snee
sloop	poels
koorts	strook





3 Rijmen en dichten

Dit is **eindrijm**. Die vind ik vaak in gedichten.

Ik wou dat ik een bedje **was**
met wollen dekens, kussenslopen
en een verende **matras**.
Dan kwam ik dicht bij mij gekropen.
Ik wou dat ik een badje **was**
met parelwitte badschuimsponzen
en een blauwe **waterplas**.
Dan kon ik in mezelf wat plonzen.
Ik wou dat ik een taartje **was**
met marsepein en veel rozijnen
en een groot stuk **ananas**.
Dan kon ik etend zelf verdwijnen.



uit *Op een surfplank naar de maan*, Karin Jacobs en Jelle Cleymans, Davidsfonds/Infodok

Dit is **beginrijm**. Die vind ik vaak in slogans (reclame) of titels van strips.

Kant en **k**laar kookpakket
Witter wassen met **W**onder **W**ally
Sneller surfen met **S**iennet

Het **m**islukte **m**irakel (Urbanus)
De **k**oddige **k**ater (Suske en Wiske)
De **d**uivelse **d**riehoek (Kiekeboe)

Maar niet alle gedichten rijmen.

Er zijn **geen regels** voor het schrijven van **gedichten**.

Alles mag, niets moet. Dat noemen we **dichterlijke vrijheid**.

In gedichten zit vaak een **ritme**.



Nadenken over woorden

Ik kan woorden indelen in **soorten**.

1 Zelfstandig naamwoord

Een zelfstandig naamwoord geeft een **naam** aan iets of iemand:
planten, dieren, voorwerpen, personen ...

eik, tulp, kameleon, vis, zand, potlood, matroos, Kasper ...

Het geeft ook een naam aan iets dat we ons alleen maar in **gedachten**
kunnen **voorstellen** of **voelen**.

schrik, droom, zomer, verlangen, verdriet ...

Voor zelfstandige naamwoorden kun je (meestal) een **lidwoord** zetten.

een computer, **de** regenboog, **het** station



2 Zelfstandig naamwoord: enkelvoud en meervoud (getal)

enkelvoud:

er is er maar één

een stripheld, een ijsbeer

een kind

een nachttafel

meervoud:

er is er meer dan één

veel striphelden, drie ijsberen

alle kinderen

meerdere nachttafels





3 Zelfstandig naamwoord: eigennaam



Wanneer het een uniek **persoon**,
een unieke **straat**,
een unieke **stad**,
een unieke **rivier**,
een uniek **monument** of
een **feestdag** is,
zijn het eigennamen.

Daantje, tante Fien, Bo Vervae
Dorpstraat
Gent, Brugge
Schelde, Moervaart
IJzertoren, Gravensteen
Hemelvaart, Dag van de Arbeid

Eigennamen schrijf ik meestal met een **hoofdletter**.

Uitzonderingen zijn bijvoorbeeld de namen van de dagen, maanden en seizoenen.



4 Zelfstandig naamwoord: verkleinwoord

Ik kan verkleinwoorden maken door **je**, **tje**, **pje** of **etje** toe te voegen aan het zelfstandig naamwoord.

fles	+ je	= fles je
schaal	+ tje	= schaal tje
boom	+ pje	= boom pje
kom	+ etje	= kom metje
woning	+ je	= woni nkje

Als ik een verkleinwoord gebruik, verandert de **boodschap**.

De poes slaapt in haar mand.	→ een gewone mededeling
Het poesje slaapt in haar mandje.	→ lief uitgedrukt
Speelt Hans trompet in dat orkest?	→ een gewone vraag
Speelt Hans trompet in dat orkestje?	→ een beetje spottend
Els werkt in een speelgoedwinkel.	→ een gewone mededeling
Els werkt in een speelgoedwinkeltje.	→ met weinig waardering



5 Zelfstandig naamwoord: genus

Zelfstandige naamwoorden kunnen **mannelijk**, **vrouwelijk** of **onzijdig** zijn.
Dat vind ik in het woordenboek.

genus lidwoord	mannelijk (m)	vrouwelijk (v)	onzijdig (o)
de	de wielrenner de student de trap	de verpleegster de koe de bakkerij	/
het	/	/	het brood het doelpunt het recept
een	een wielrenner een student een trap	een verpleegster een koe een bakkerij	een brood een doelpunt een recept

6 Verwijswoord

Soms staat een **verwijswoord** in de plaats van een zelfstandig naamwoord.

Het woord verwijst naar dat woord.

Zo moet ik het zelfstandig naamwoord **niet** steeds **herhalen**.

Ik denk aan het **genus** van het zelfstandig naamwoord.

- (m) In het oerwoud sluipt **een tijger**. **Hij** loert op een prooi.
Dat is het boek van **Tobias**. Die rugzak is ook van **hem**.
- (v) Wat vind je van **de kippensoep**? **Ze** smaakt lekker!
Ik vraag me af of **Kiara** meegaat. Heb je het **haar** al gevraagd?
- (o) Is hier ergens **een treinstation**? Ja, **het** ligt vlak bij de kerk.



7 Samenstelling



Ik kan nieuwe woorden maken door **woorden samen te voegen**.
Samenstellingen kan ik met **verschillende woordsoorten** vormen.



+



=



tuin + **slang**

vet + **arm**

wind + **surfen**

brand + **weer** + **man**

speel + **goed** + **winkel** + **juffrouw** = **speelgoedwinkeljuffrouw**

= **tuinslang**

= **vetarm**

= **windsurfen**

= **brandweerman**

8 Afleiding



Ik kan nieuwe woorden maken door een **voor- en/of achtervoegsel** te gebruiken. Ik denk na over de betekenis van het nieuwe woord.

voorvoegsel

+ **woord**

= **afleiding**

ge

+ bouw

= gebouw

her

+ drukken

= herdrukken

aarts

+ moeilijk

= aartsmoeilijk

woord

+ **achtervoegsel**

= **afleiding**

bak

+ erij

= **bakkerij**

lui

+ aard

= luiaard

vergeet

+ achtig

= vergeetachtig

voorvoegsel

+ **woord**

+ **achtervoegsel**

= **afleiding**

on

+ eer

+ lijk

= oneerlijk

wan

+ trouw

+ ig

= wantrouwig



9 Bijvoeglijk naamwoord

Een bijvoeglijk naamwoord geeft **meer uitleg** over het zelfstandig naamwoord.

Onze kater ligt in de sofa te slapen.

Onze **grote, luie** kater ligt in de **warme, lederen** sofa te slapen.

Ik kan ermee **vergelijken**.

warm Leen eet een **warme** wafel.

warmer Oma heeft **warmere** wafels dan opa.

warmst De **warmste** wafels eet je bij Griet.

goed Nena leest een **goed** boek.

beter Belinda leest een **beter** boek.

best Sien leest het **beste** boek.



Sommige bijvoeglijke naamwoorden zeggen uit welk materiaal iets is gemaakt. Dat zijn **stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden**.



een **houten** afsluiting

een **rubberen** laars

een **stenen** trap

een **glazen** fles

een **wollen** trui

een **papiere**n vlieger

een **plastic** regenjas

een **betonnen** muur

een **marmere**n zuil

een **katoene**n hemd





10 Werkwoord

Een werkwoord is een woord dat zegt wat iets of iemand **doet** of wat er **gebeurt**.



een handeling: spelen, lopen, omverduwen, oppoetsen, verdelen ...
een toestand: hopen, verlangen, verdrinken, dromen, indommelen ...

Bas **loopt** iedere dag naar school.
Papa **zaagt** een plank doormidden.
Het echtpaar **trouwt** in het gemeentehuis.
De gasten **vieren** feest.
Maurice **voelt** zich verdrietig.
Ik **heb** het koud.

Ook 'zijn' en 'worden' zijn werkwoorden.

In sommige zinnen zegt een werkwoord (zijn of worden) samen met een zelfstandig naamwoord **wie** of **wat** iemand of iets **is** of **wordt**.

Papa **is** kampioen.
De rups **wordt** een vlinder.

In sommige zinnen zegt een werkwoord (zijn of worden) samen met een bijvoeglijk naamwoord **hoe** iemand of iets **is** of **wordt**.

Je neef **is** heel sportief.
De kleren **worden** vuil.



11 Signaalwoord

Het is een **klein woord** dat me helpt om een tekst te ordenen of verbanden te geven. Het verbindt de ene zin met de andere of delen van zinnen aan elkaar.

- Het geeft een **volgorde** aan.

Eerst leg ik alle puzzelstukjes op tafel.

Dan zoek ik de rand van de puzzel en

daarna vul ik de binnenkant.



- Het helpt bij een **opsomming** of **indeling**.

Op vrijdag hebben we taal **en** turnen.

Bovendien mogen we ons favoriete boek meebrengen,

evenals een knuffel.

Ten slotte eindigt de week met een knutselactiviteit.

- Het toont aan **waarom** iets gebeurt.

Wij hebben geen les vandaag, **want** de juf is ziek.

Daarom spelen we nu buiten.

En er zijn woordjes die me helpen om iets **samen** te **vatten**, een **tegenstelling** aan te duiden en nog meer: als, indien, wanneer, maar, echter, net als, al met al, kortom, zoals, nu, dus, straks, vroeger, net, omdat, immers, namelijk ...



12 Vraagwoord

Het is een woord dat ik gebruik om een vraag te stellen.

wie	Wie gaat mee?
wat	Wat zullen we eten?
welk	Naar welke muziek luister jij?
waar	Waar ga jij naar school?
hoe	Hoe oud ben jij?
wanneer	Wanneer ga je naar de winkel?
waarmee	Waarmee poets je je schoenen?
waarom	Waarom antwoord je niet?
...	

13 Iets dat van mij, van jou of van iemand anders is

mij, mijn	Het boek is van mij .	Dat is mijn boek.
jou, jouw	De kom is van jou .	Dat is jouw kom.
hem, zijn, haar	De fiets is van hem/haar .	Dat is zijn/haar fiets.
u, uw	De hoed is van u .	Dat is uw hoed.
ons	Het kind is van ons .	Dat is ons kind.
jullie	De hond is van jullie .	Dat is jullie hond.
hen, hun	De boom is van hen .	Dat is hun boom.

14 Afkorting



22

Ik kan sommige woorden korter schrijven. Ik kort ze af.

Ik schrijf een woord of een woordgroep met één of enkele letters.



24

a.u.b.	alstublieft
d.w.z.	dat wil zeggen
m.a.w.	met andere woorden



Nadenken over zinnen

1 Soorten zinnen

Ik wil iets medelen of vertellen.

Wij wonen in Vlaanderen.
Iedere ochtend eet ik een boterham.
Dat zijn **mededelende zinnen**.
Ik gebruik een **punt**.



Ik wil iets vragen.

Kom je morgen spelen?
Waar is jouw fiets?
Dat zijn **vragende zinnen**.
Ik gebruik een **vraagteken**.



Ik wil iets bevelen of een opdracht geven.

Stop met lachen!
Niet duwen!
Open het raam.
Spreek wat luider.
Dat zijn **bevelende zinnen**.
Ik gebruik een **uitroepteken** of een **punt**.



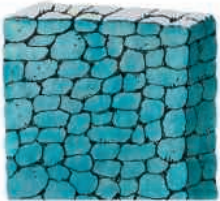
Ik wil iets uitroepen.

Nee!
Ik hou van jou!
Nu ben ik het beu!
Ik gebruik altijd een **uitroepteken**.



2 Een zin verdelen in twee delen (tweeledigheid)

De tuinmuur



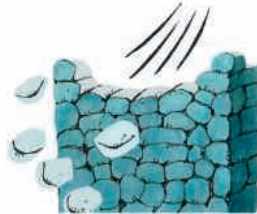
iemand of iets
waarover de zin iets zegt

= het **onderwerp**

Wie of wat doet iets?
Met wie of wat gebeurt er iets?
Over wie of wat wordt er iets gezegd?

Het onderwerp staat niet altijd vooraan.

viel door de wind naar beneden.



wat de zin over iemand of iets zegt

= de **rest van de zin**

Wat doet hij of zij? Wat doet het?
Wat gebeurt er?
Wat wordt er over het onderwerp gezegd?

Volgende week start mijn broer in een triatlon.

Voor dag en dauw trokken we op speurtocht door het eikenbos.

Elke ochtend wacht klein Liesje op de schoolbus.

Het onderwerp kan zowel een woord als een woordgroep zijn.

Ik spaar mijn zakgeld voor een nieuwe trampoline.

Jan en Els sparen hun zakgeld voor een nieuwe trampoline.

De kinderen uit de vijfde en zesde klas sparen hun zakgeld voor een nieuwe trampoline.

Bevelen hebben geen onderwerp.

Blijf van dat raam weg!

Hou daarmee op.



3 Onderwerp en persoonsvorm

25

5 De persoonsvorm

= het werkwoord dat bij het onderwerp hoort

28

6 De persoonsvorm verandert **altijd** als **het getal** van het onderwerp verandert.

enkelvoud

→

meervoud

Ik zwem al 800 meter.

Wij zwemmen al 800 meter.

Vliegt een witte merel door de tuin?

Vliegen witte merels door de tuin?

Oma heeft het beloofd.

Zij hebben het beloofd.

De persoonsvorm verandert **soms** als **de persoon** van het onderwerp verandert.

persoonsvorm verandert

Ik zwem al 800 meter.

Jens zwemt al 800 meter.

Oma heeft het beloofd.

Jij hebt het beloofd.

Jana struikelt over het net.

Ik struikel over het net.

persoonsvorm verandert niet

Ik rust in de hangmat.

Hij rust in de hangmat.

Ik heb tijd voor jou.

Heb jij tijd voor mij?

Jij klaagt over lawaai.

Elza klaagt over lawaai.

In zinnen kunnen meerdere werkwoorden staan.

De werkwoorden die geen persoonsvorm zijn, veranderen niet.

Ik zal jou **feliciteren**.

Rita en Leon zullen jou **feliciteren**.

Lien kan goed **goochelen**.

Jij kunt goed **goochelen**.

Het onderwerp en de persoonsvorm zijn sterk met elkaar verbonden.





De ja-nee vraag

Hoe vind ik het onderwerp en de persoonsvorm in een zin?
De atleet wil volgende week een halve marathon lopen.



Door een **ja-nee vraag** te vormen.

Wil de atleet volgende week een halve marathon lopen?

Het eerste deel van de zin is de persoonsvorm.
Het tweede deel van de zin is het onderwerp.



Andere werkwoordsvormen

De **infinitief** is de vorm van een werkwoord geschreven zoals de wij-vorm in de tegenwoordige tijd.

Die vind ik terug in het woordenboek.



Wij **fietsen** naar huis.

Wij **lopen** door de straat.

De **stam** is de vorm van een werkwoord geschreven zoals de ik-vorm in de tegenwoordige tijd.

Ik **fiets** naar huis.

Ik **loop** door de straat.

Wanneer ik bij de stam een letter of meer letters toevoeg, noem ik die letter of letters de **uitgang**.

Leen **speelt** viool.

→ **stam** + uitgang **t**

Marie **speelde** op haar viool.

→ **stam** + uitgang **de**

Drie zusjes **speelden** samen viool.

→ **stam** + uitgang **den**



4 Vroeger of nu?

26

5 De persoonsvorm vertelt me **wanneer iets gebeurt**.

29

Ik werk aan mijn fiets.

De postbode bezorgt de brieven.

Zora begroet oma.

De juf vermoedt niks.

De mussen vliegen van het dak.

Wij gaan naar de bioscoop.

Wat nu gebeurt, noemen we
de tegenwoordige tijd (t.t.).

Ik werkte aan mijn fiets.

De postbode bezorgde de brieven.

Zora begroette oma.

De juf vermoedde niks.

De mussen vlogen van het dak.

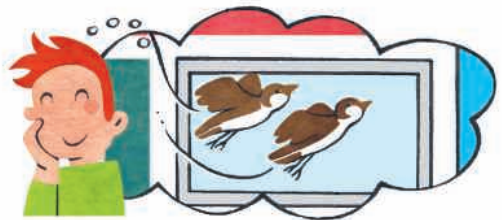
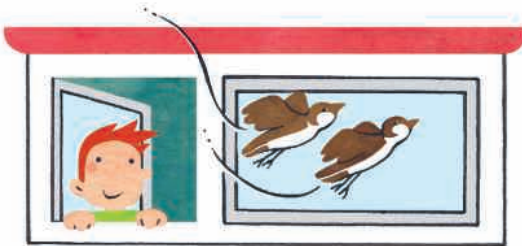
Wij gingen naar de bioscoop.

Wat vroeger gebeurde, noemen we
de verleden tijd (v.t.).

Er zijn woorden die ons dat laten opmerken.

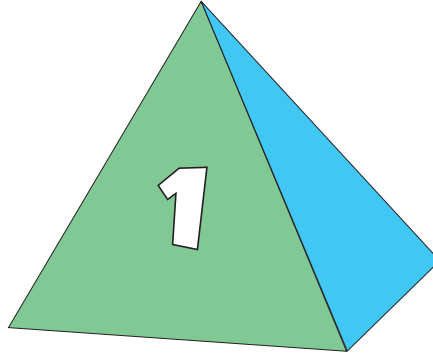
vandaag, nu, zo dadelijk,
momenteel, op dit ogenblik, meteen,
ondertussen ...

vorige week, gisteren, twee uur
geleden, zonet, daarjuist, vorig jaar,
lang geleden ...





5 Nadenken over zinnen: piramide



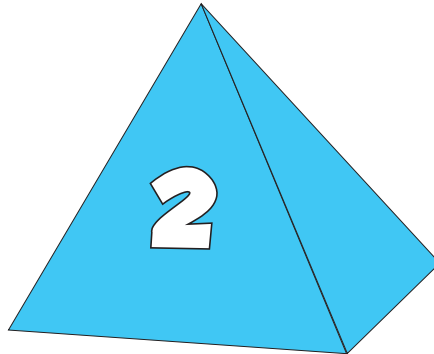
Over wie of wat wordt er iets gezegd?

Wie of wat doet er iets?

Wie of wat is er iets?

Wat is het onderwerp?

	Wat is het onderwerp?
<u>Loes en Fran</u> bezoeken de dierentuin.	Loes en Fran
<u>De leerlingen</u> hebben soep gekookt voor hun ouders.	De leerlingen
Geeft <u>Karim</u> zijn boek aan Marie?	Karim
<u>De kinderen</u> zijn vrolijk.	De kinderen



Welke **werkwoorden** zeggen wat het onderwerp doet of wat ermee gebeurt?

Welk **werkwoord** en welke **andere woorden** zeggen wat of hoe het onderwerp is of wordt?



16

	Wat het onderwerp doet of wat ermee gebeurt.	Wat of hoe het onderwerp is of wordt.
Loes en Fran <u>bezoeken</u> de dierentuin.	bezoeken	
De leerlingen <u>hebben</u> soep <u>gekookt</u> voor hun ouders.	hebben gekookt	
<u>Geeft</u> Karim zijn boek aan Marie?	geeft	
De kinderen <u>zijn</u> vrolijk.		zijn vrolijk



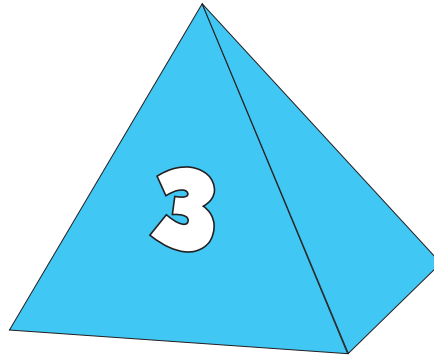
Hoe vind ik de persoonsvorm?

Staan er twee of meer werkwoorden in de zin, dan is de persoonsvorm het werkwoord dat verandert als het onderwerp verandert.



Staat er maar één werkwoord in de zin, dan is dat ook de persoonsvorm.

TIP: Stel een ja-nee-vraag.

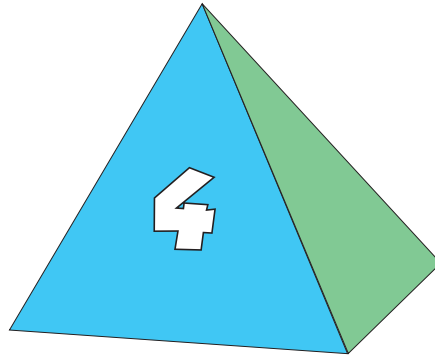


In sommige zinnen vind je **zinsdelen** die een antwoord geven op de volgende vragen:

Wat? Wie?

Aan wie of wat? Voor wie of wat?

	Wat? Wie?	Aan wie of wat? Voor wie of wat?
Loes en Fran bezoeken <u>de dierentuin</u> .	de dierentuin	
De leerlingen hebben <u>soep</u> gekookt <u>voor hun ouders</u> .	soep	voor hun ouders
Geeft <u>Karim</u> <u>zijn boek</u> aan Marie?	zijn boek	aan Marie
De kinderen <u>zijn vrolijk</u> .		



In veel zinnen vind je **zinsdelen**
die een antwoord geven op de volgende vragen:

Waar?

Wanneer?

Waarom?

Waarmee?

Hoe?

	Waar?	Wanneer?	Waarom?	Waarmee?	Hoe?
Loes en Fran bezoeken in Parijs de dierentuin met een plattegrond.	in Parijs			met een plattegrond	
De leerlingen hebben gisteren soep gekookt voor hun ouders.		gisteren			
Geeft Karim zijn boek gratis aan Marie?					gratis
De kinderen zijn vrolijk omdat het vakantie is.			omdat het vakantie is		



6 Spelen met zinsdelen

Sommige werkwoorden maken duidelijk dat er naast het onderwerp nog andere **zinsdelen nodig** zijn om een goede boodschap te brengen.

Ik draag ...
(Ik weet niet genoeg, want je draagt altijd iets.)
Ik draag een wollen trui.

Anton geeft ...
(Ik weet niet genoeg, want je geeft altijd iets aan iemand.)
Anton geeft geld aan Mira.

Sommige **zinsdelen** kunnen we **weglaten**.

Ik weet minder, maar de boodschap blijft ongeveer gelijk.

~~Om tien uur eet Ramon vliegensvlug een appel op de speelplaats.~~
Ramon eet een appel.

~~Vanmorgen zag ik oma op de markt met een boodschappentas.~~
Ik zag oma.

Sommige **zinsdelen** kunnen we **toevoegen**.

Ik weet meer, maar de boodschap blijft ongeveer gelijk.

- Waar?** Oom Rik rijdt met zijn fiets.
Oom Rik rijdt met zijn fiets **door het dorp**.
- Wanneer?** We gaan met de klas naar de dierentuin.
We gaan **morgen** met de klas naar de dierentuin.
- Waarmee?** De kinderen spelen in het park.
De kinderen spelen **met een bal** in het park.
- Hoe?** Jorne kijkt naar Elise.
Jorne kijkt **verliefd** naar Elise.



Nadenken over teksten

	soort tekst	bedoeling van de schrijver	voorbeelden
fictie	verhaal	iets moois maken iets spannends maken amuseren ontspanning bieden	leesboek verhaal sprookje fabel
	strip	iets leuks maken amuseren ontspanning bieden	Jommeke Kiekeboe F.C. De Kampioenen
	gedicht	ontroeren doen lachen	gedichtje over gevoelens grappig versje
non-fictie	informatie	informatie geven uitleg geven om te leren	boek over dieren, feesten, beroepen, natuur, uitvindingen ... schoolkrant pictogram telefoonboek woordenboek Taalwijzertje
	wervende tekst	overtuigen aanzetten tot kopen of om iets te doen	reclame uitnodiging brief, e-mail
	instructie	zeggen hoe iets moet	spelregels recept stappenplan handleiding
	artikel	informatie geven mening geven van zichzelf / anderen	krantenartikel tijdschrift website nieuwsbericht



inleiding

Over wie of wat gaat het?
Waar speelt het zich af?

Tenniskamp juli

MVH

Maurice Van der Heijden
maandag 17 april 2017 16:33
Aan: jurgen@temsetennist.be

Beste Jurgen

Ik wil deze zomer een tenniskamp volgen
in de tennisclub van Temse.

Op school heb ik een affiche zien hangen met heel wat informatie over
de tenniskampen.
Mijn mama heeft toch nog wat vragen voordat ze mij inschrijft voor het
tenniskamp.

- Om hoe laat moet ik er 's ochtends zijn, en tot wanneer duurt het kamp?
- Moet ik zelf een tennisracket en tennisschoenen kopen?
- Krijgen we eten op het kamp of breng ik zelf boterhammen mee?
- Hoeveel kost het kamp voor één week?

Alvast bedankt voor de informatie.
Ik kijk ernaar uit om deze zomer bij jullie te tennissen!

Vriendelijke groeten
Maurice Van der Heijden

aanspreking

midden

Wat is de
boodschap?

afscheidsgroet

slot

Welke reactie
verwacht ik?



vetjes

wild van jou!

Je kan grommen als de
griezeligste, maar je bent
ook knuffelzacht. Er
komen lichtjes in je

ogen als je naar me lacht.
Er is niks waar ik niet van
hou. Papa, ik ben
helemaal

cursief

lay-out /
opmaak





spatie

titel

Geheime symbolen

Een aantal symbolen hebben een geheime betekenis of worden soms door geheime genootschappen gebruikt. Hieronder vind je er een paar.

De uil

Een uil staat symbool voor wijsheid. Vaak wordt hiermee ook de godin Minerva bedoeld. Misschien heeft het te maken met het feit dat uilen kunnen zien in het donker. Ook in de cultuur van de Indianen speelt het dier een bijzondere rol.

hoofdstuk

regel



18

bladzijde



krantenkop

hoofdgedachte

kopje

Dit artikel heeft drie kopjes.

Boekenfeest voor kinderen

De Jeugdboekenweek zet binnenkort kinderboeken in de kijker. Bibs organiseren allerlei activiteiten. Samen lezen, voorlezen en naar prentjes kijken. Heb je kinderen in de buurt? Doe dan zeker mee!

Samen lezen

Een boek kan je alleen lezen. Thuis in de zetel of op de trein. Of je kan met andere mensen samen lezen. Dat maakt het veel leuker! Tijdens de Jeugdboekenweek zijn er meer dan 150 activiteiten in bibs. Je vindt vast iets in jouw buurt!



Groot feest

In bib Permeke (Antwerpen) vertellen vrijwilligers verhalen in alle talen: Nederlands, Spaans, Pools ... De bibs van Brugge en Leuven organiseren dan weer een groot boekenfeest. Schrijvers lezen voor uit boeken. Kinderen kijken naar tekeningen uit prentenboeken. Of ze luisteren naar een verhaal vol muziek.

Bekende meter en peter

Twee Bekende Vlamingen (BV's) zijn het gezicht van de Jeugdboekenweek. An Lemmens presenteert het tv-programma 'The Voice'. Danny Timmermans speelt mee in de Ketnet-serie 'W817'. 'Wij houden erg veel van boeken. Omdat lezen ontspannend is. En omdat je verre reizen kan maken als je leest!', aldus An en Danny.

alinea

kolom

mening

feit



Nadenken over betekenissen

1 Meer dan één betekenis

Ik leid de betekenis af uit de zin of de tekst.

De hond slaapt op zijn **kussen**.
Mijn tante geeft altijd drie **kussen**.

Bedenk een spannend **slot** voor je verhaal!
De koning woont in het **slot** op de berg.
Is de deur op **slot**?



2 Ongeveer dezelfde betekenis (synoniemen)

boos	=	kwaad
bloot	=	naakt
liegen	=	jokken

3 Tegengestelde betekenis (tegenstellingen)

goed	↔	slecht
los	↔	vast
slapen	↔	waken

4 Letterlijk en figuurlijk

Een uitdrukking kan letterlijk of figuurlijk bedoeld worden.
Ik leid de betekenis af uit de zin of de tekst.

uitdrukking

figuurlijk

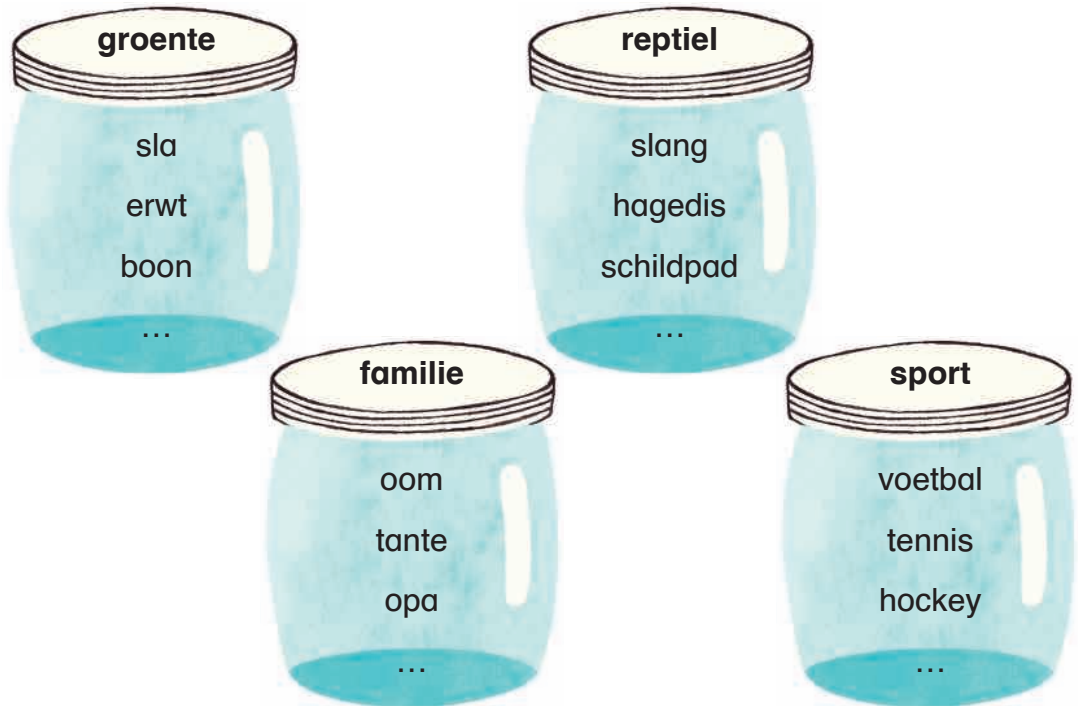
letterlijk

een tandje bijsteken → zich harder inspannen





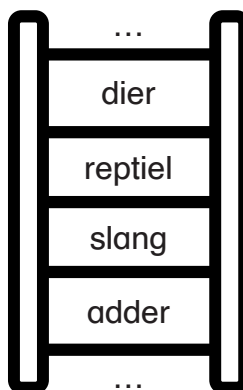
5 Woorden groeperen



Bovenliggende begrippen: groente, reptiel, familie, sport,
maar ook godsdienst, kleur, kledij, schrijfgerei ...

Onderliggende begrippen: sla, slang, oom, voetbal ...

Bovenliggende begrippen kunnen ook onderliggende begrippen zijn en omgekeerd.





6 Het woordenboek

Wanneer gebruik ik een woordenboek?

- Als ik de betekenis van het woord niet ken.
- Als ik niet weet hoe ik het woord moet schrijven.



Hoe zoek ik een woord?

- Ik denk aan het grondwoord.
- Ik denk aan de beginletter.
- Ik zoek het woord in de lijst. De woorden staan volgens het alfabet.

Wat kan ik in een woordenboek vinden?

- De betekenis(sen)
- Het meervoud
- De synoniemen
- Het genus: mannelijk, vrouwelijk of onzijdig
- De woordsoort (zelfstandig naamwoord, werkwoord ...)
- Het tegengestelde
- De uitspraak
- Op welk deel van het woord de klemtoon ligt.
- Werkwoorden: enkele vormen
- De oorsprong
- Hoe ik het woord moet splitsen.
- De uitdrukkingen met dat woord
- Voorbeeldzinnen met dat woord

de **bas-cy-le** [-s] weegschaal voor zware dingen
het **base-ball** (Engels) /beezbo:l/ honkbal

het **base-ball-pet-je** /beezbo:lpetje/ [-s] petje van
baseballspelers, ook wel door jongeren buiten
het baseball gedragen

het **ba-se-ment** /baazement/ [-en] (België) voet-
stuk voor een beeld of een zuil

ba-se-ren [baseerde, heeft gebaseerd] *een me-
ning, overtuiging enz. baseren op iets:* van iets uit-
gaan en zo tot een mening, overtuiging enz. kom-
men ❖ *waar baseer je dat idee op?:* hoe kom je bij
dat idee?

bas-ta [tussenwerpsel] ▼ *en daarmee basta:* en nu
is het genoeg!

de **bas-taard** [m; -s of -en] ❶ (ouderwets) kind
waarvan de ouders niet met elkaar getrouwd
zijn ❷ *dier dat maar voor een gedeelte van een*
bepaald ras is

de **bas-taard-vloek** [m; -en] vloek die een beetje
veranderd is, zodat hij niet meer als een vloek
klinkt, bijv. 'jeetje' in plaats van 'jezus'

de **bas-terd-sui-ker** [m] soort minder zuivere
suiker die wit, geel of bruin kan zijn



Trefwoorden

aanspreking	30
achtervoegsel	14
afkorting	18
afleiding	14
afscheidsgroet	30
alfabet	9
alinea	33
andere taal	6, 8
bedoeling	3, 29
beginrijm	10
betekenis	34
bevelende zin	19
bijvoeglijk naamwoord	15
bladzijde	32
boodschap	3, 4, 12
bovenliggend begrip	35
brailleschrift	5
cursief	31
dialect	6
dichterlijke vrijheid	10
eigenaam	12
eindrijm	10
enkelvoud	11, 21
feit	33
fictie	29
figuurlijk	34
gebaar	5
gebarentaal	5

genus	13
geschreven boodschap	4
gesproken boodschap	4
getal	11, 21
groeperen	35
hoofgedachte	33
hoofdletter	12
hoofdstuk	32
indefinitief	22
inleiding	30
ja-nee-vraag	22
keerwoord	9
kolom	33
kopje	33
krantenkop	33
lay-out	31
leenwoord	7
letterlijk	34
lidwoord	11, 13
manier	3
mannelijk	13
mededelende zin	19
meervoud	11, 21
mening	33
middel	4
midden	30
moedertaal	8
non-fictie	29
onderliggend begrip	35
onderwerp	20, 21, 24



ontvanger	3, 4
onzijdig	13
opdracht geven	19
persoon	21
persoonsvorm	21, 22, 23
pictogram	5
piramide	24
punt	19
regel	32
rest van de zin	20
rijm	10
ritme	10
samenstelling	14
signaalwoord	17
situatie	3
slot	30
spatie	32
spiegelwoord	9
stam	22
Standaardnederlands	6
standaardtaal	6
stoffelijk bijvoeglijk naamwoord	15
streektaal	6
synoniem	34
taalgebruik	3
taalvariant	6
tegenstelling	34
tegenwoordige tijd	23
tekening	5
tekstsoort	29

titel	32
tweeledigheid	20
uitgang	22
uitroepteken	19
van mij, jou of iemand anders	18
vergelijken	15
verkleinwoord	12
verleden tijd	23
verwijswoord	13
vetjes	31
voorvoegsel	14
vraagteken	19
vraagwoord	18
vragende zin	19
vreemde taal	6, 8
vrouwelijk	13
werkwoord	16, 25
werkwoordsvormen	22
woordenboek	13, 36
woordsoort	11
zelfstandig naamwoord	11, 12, 13
zender	3, 4
zinsdeel	26, 27, 28